

Bañcerowski Janusz

nyelvész (Ózarów, Lengyelország, 1941. január 2.)

Hosszú és tartalmas az út, amely a távoli, lengyelországbeli Ózarówból az ELTE Szláv és Balti Filológiai Intézetének tanszékvezető professzori, majd intézetigazgatói székéhez vezetett, az első lengyelként. Bár az életkori kerek évszámokat sohasem tekintetem határkőnek, most ez alkalomból visszatekintve is jó érzéssel tölt el, hogy a családi kapcsolat, amely Magyarországra hozott, egyúttal sok és kitartó munkával elért szakmai eredménnyel is párosult. A szláv nyelvek iránti kezdeti érdeklődésem kiszélesedett a nyelvi kommunikáció, az általános, az elméleti, az alkalmazott és a kognitív nyelvészet, valamint a szemantika és a pragmatika irányában. Alapvető tudományos munkáim ezekről a területek-

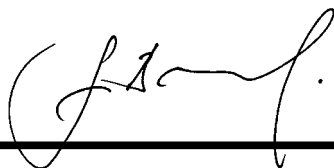
ről jelentek meg itthon és külföldön, nagyrészt lengyel, horvát, szlovén, szerb, szlovák, orosz, német, francia és amerikai szaklapokban, számuk ma már több százra tehető. Egy munka hasznát az is mutatja, hogy mennyire építenek rá mások. Elégedettséggel tölt el, hogy egyetemi hallgatók, hazai és külföldi doktoranduszok, szakmai pályatársak folyamatosan hivatkoznak munkáim eredményeire, így gondolataim az oktatásban, a tudósképzésben visszaköszönnek. Több könyvet írtam, két legjelentősebb munkámnak a 2000-ben megjelent *A nyelv és a nyelvi kommunikáció alapkérdései* és a 2008-ban kiadott *A világ nyelvi képe (A világgép mint a valóság metaképe a nyelvben és a nyelvhasználatban)* című könyvemem tartom, mivel ezek új iránnyal gazdagították a szemantikai és a pragmatikai kutatásokat, jelentős hazai és nemzetközi visszhangot keltve. Végigjártam a tudományos elismerések hagyományos lépcsőit is. A hatvanas években még a Poznani Adam Mickiewicz Egyetem Alkalmazott Nyelvészeti Intézetében voltam tanársegéd és doktorandusz. 1969-ben jöttem végleg Magyarországra, ahol a kandidátusi, majd 1989-ben az akadémiai nyelvtudományi doktori címet is megszereztem. Első magyarországi munkahelyem az MTA Számítástechnikai Központjában volt, itt 1969–1970-ben tudományos munkatársként dolgoztam, majd 1970–1982-ig az MTA Nyelvtudományi Intézetének voltam tudományos főmunkatársa. Az akadémiai kutatóintézeti évek után meghívtak az ELTE lengyel filológiai tanszékére tanszékvezetőnek. 1983 óta vagyok hűséges az egyetemhez, a tanszékvezető professzori feladatok mellett 2003–2007 között elláttam a Szláv és Balti Filológiai Intézet igazgatói teendőit is. 2000–2004 között lettem Széchenyi-professzor, 2007-től az ELTE Bölcsészettudományi Kar nyelvtudományi doktori iskola, valamint a szláv nyelvtudományi doktori program vezetőjeként tevékenykedem.

Folyamatosan élő tudományos kapcsolatokat ápolok a lengyel és más szláv nyelvterületek intézményeivel, kutatóival, fontosnak tartom a személyes szakmai kommunikációt. Ennek jegyében 1978–2008 között nyolc nemzetközi polonisztii-

kai tudományos konferenciát szerveztem, ezek anyaga kiadvány formájában közkinccsé vált. Nagy ívű, sikeres, közös nemzetközi tudományos vállalkozásunk volt a *Kárpát nyelvatlasz* létrehozása, amely több éven át tartó, szoros együttműködéssel hiánypótló, haszonnal forgatható művet alkotott. A Varsói Tudományegyetem Alkalmazott Nyelvészeti Intézetével a *Lengyel–magyar kontrasztív kutatások* közös kutatási téma munkálatai a két nyelv sok új, érdekes jellemzőjét tárják fel. Francia intézményekkel is bővül az érdekes nyelvi megközelítéseket feltáró kutatás, az Université Nancy 2 európai uniós méretekké bővítette a gyümölcsöző együttműködést. Készítjük a *Dictionnaire des notions politiques et sociales des pays d'Europe* című, politikai-társadalmi kifejezések értelmező szótárát az európai országok számára. Sokszor kérnek fel egyetemi és akadémiai bizottsági munkákba. A Varsói Tudományegyetemen professzori pályázatokat bírálok el, az MTA doktori tanácsa felkérésére bírálok akadémiai doktori disszertációkat, a Magyar Akkreditációs Bizottság számára szakindítási kérelmeket, egyetemi tanári pályázatokat, az OTKA számára véleményt készítek pályázatokról.

Az oktatás mindig közel állt hozzám. A hallgatókkal a nyelvoktatás során a mindennapi élet, a kultúra, a hagyományok kérdései megkerülhetetlenek, ezek emberileg, gondolatilag is közelebb viszik egymáshoz a tudásra vágyó hallgatókat. A nyelvtanítást Budapesten a Lengyel Intézetben kezdtem el, 1970–1989 között lengyel nyelvtanfolyamokat vezettem. Egykori tanítványaim közül ma már számosan eredményesen tevékenykednek az élet minden területén, akár vállalkozóként, akár tolmácsként, akár tanárként. 1982-től tartok előadásokat az ELTE lengyel filológiai tanszékén a *mai lengyel nyelv rendszeréről*, szakszemináriumokat vezetek a *magyar–lengyel kontrasztív vizsgálatok* és a *lengyel grammatika, szemantika és pragmatika* témaköréből. A tudásanyag folyamatosan újul, csak a fontosabbakat említve, 1999-től a témakör bővült a *kognitív szemantika, a világnyelvi képe, valamint a translatorika területével*. 1993-tól előadásokat tartok doktoranduszoknak is az *Általános és elméleti nyelvészet, A világnyelvi képének elmélete, Kognitív nyelvészet, Metatext*, valamint a *Lengyel–magyar kontrasztív kutatások* témakörében.

Tagja vagyok több folyóirat szerkesztő bizottságának; a „Pro Philologia Slavica et Baltica in Hungaria” alapítvány kuratóriumának (1996-); a Magyar Nyelvtudományi Társaság Választmányának (1996-), elnöke vagyok a Magyar Nyelvtudományi Társaság Idegen Nyelvi Szakosztályának (2005-); a Magyarországi Lengyel Kisebbség Alkotó Fórumának; az Oktatási Minisztérium Magyar Ekvivalencia Bizottsága Bölcsész Szakbizottságának (1999-); az MTA Nyelvtudományi (1999-) és a Magyar Nyelvi Bizottságának (2005-). 2001-ben a Polish Society of Arts and Sciences Abroad (London) tudományos társaság tagja lettem. A Modern Filológiai Társaság elnökhelyettese (2001-), valamint a Modern Filológiai Társaság Nyelvpolitikai Szekciójának az elnöke (2001-) vagyok. 2008-tól az MTA Tudományetikai Bizottságának tagja, valamint a magyarországi Polonia Nova Szabad Egyetemének a rektora vagyok. 2010-től az ELTE BTK Trefort-kert Alapítvány, valamint az ELTE BTK TAMOP részprojekt kuratóriumi tagja vagyok.

Félix László

rendező (Budapest, 1941. január 4.)

Uramisten! Már hetven?! Olyan gyorsan pergett le ez a néhány évtized, hogy csak ámulok: már számadást kell készítenem?

Kiskamasz korom óta rendező szerettem volna lenni, az az ember, aki megmondja a többieknek ott fenn a deszkákon, hogy mit és hogyan kell csinálni.

Az életem legnagyobb csodája, hogy az lettem!

A családban senki sem volt művész. Apám orvos, anyám banktisztviselő volt, és a felmenők és a rokonság is csupa tanár, orvos, lelkész. Józan értelmiségi környezet.

De volt egy családi jó barát – a XX. századi magyar színházművész egyik óriása –, Márk Tivadar, az Operaház jelmeztervezője, aki felfedezhett bennem valamit. Az ő jóvoltából voltam életemben először színházban, természetesen az Operaházban, ahol a szünetben hátulról is megcsodálhattam a színpadi díszletet. Előlről márványpalota, hátulról zsákvázon! Elvárásolt ez a kettősség. Azóta is rabja vagyok a valóság és az illúzió egymást színező játékoságának.

Innen szinte egyenes volt az utam a Színház- és Filmművészeti Főisko-

lára. Rengeteget tanultam, olvastam, szinte bentlakó voltam a Széchényi Könyvtár színháztörténeti osztályán, és minden zsebpénzemet színházjegyre költöttem. Rendszertelen ismereteimet a Vígszínház egykori főrendezője, majd igazgatója, Hegedűs Tibor egyengette. A mai napig hálás szeretettel emlékezem rá.

A főiskolán Marton Endre tanítványa voltam, akinek utóbb a tanársegédje is lehettem. Nagy formátumú rendezőművész volt, és igen bonyolult, nehéz természetű személyiség. Nagyon sokat tanultam tőle, és büszke vagyok rá, hogy azon kevesek közé tartoztam, akiket kitüntetett személyes bizalmával.

Rendezői pályámat, mint minden kortársam, vidéken kezdtem, a kaposvári Csiky Gergely Színházban. Ott Shakespeare-től Zerkovitzig mindenfélét rendeztem, és ez későbbi pályafutásomhoz biztos alapot teremtett.

Viszonylag hamar, néhány év színházi működés után ért az új és nagy kihívás, a televízió! Lenyűgözött a lehetőség, hogy egyetlen este száz ezrekhez, milliókhoz tudok eljuttatni drámát, vígjátékot, operát, operettet. Számomra ez jelentette az igazi „népszínházat”, amit mindig is szerettem volna csinálni. Hálás vagyok a sorsnak, hogy a Magyar Televízió aranykorában olyan szerzőknek lehettem az „alkotótársa”, mint: Vörösmarty és Illyés, Mozart és Offenbach, Gogol és Bulgakov, és a sort még hosszan folytathatnám.

Természetesen a színházhoz a továbbiakban sem lettem hűtlen. Televíziós működésemmel párhuzamosan jó néhány színházi rendezést jegyeztem Budapesten és vidéken (Nemzeti Színház, Szegedi Nemzeti Színház,

Szegedi Szabadtéri Játékok, Debreceni Csokonai Színház, Pécsi Nemzeti Színház, Győr, Veszprém stb.). Úgy is mondhatnám: a színház az édesanyám, a televízió a velem együtt felnövekvő testvérem volt.

Idővel tanítottam is ott, ahol korábban tanultam. Tanársegédként kezdtem, és tizenhét év után docensként távoztam az időközben egyetemi rangot nyert intézményből. Tanítványaim között ma már számos kitüntetett érdemes, kiváló és Kossuth-díjas művész van.

(Kicsit fáj, hogy tanáruk ilyenell nem dicsekedhet, de hát tudjuk: a díjakat azok kapják, akiknek adják őket!)

Családi életem nem publikus, arról csak annyit, hogy kiegyensúlyo-

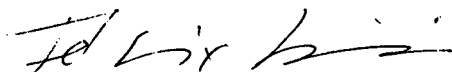
zott, boldog házasságban élek immáron harminchárom éve.

És akkor megint itt vagyunk a hetvenedik évnél! Kívánhatok az élettől még valamit?

*„Én életem, előre, míg lehet,
Mert nem lehet, hogy végül meg ne
lássam*

*Tragédiátlan és komédiátlan
Mindent megfejtő, titkolt lényeged.
Én úgysem tudok hinni a halálban
És abban sem, hogy én ne én legyek:
Kirágyog majd az én Napom a köd-
ben.*

Hiába ülsz, sötét lovas, mögöttem.”

Málnay Levente

film- és színházi rendező (Budapest, 1941. január 5.)

Amikor a Napút folyóirat felkért, hogy közelgő hetvenedik születésnapom alkalmából írjak hetven sort magamról, az jutott eszembe, amit az elmúlt évtizedekben tettem, tulajdonképpen minden megtalálható a *Ki kicsodában*, újságcikkekben, folyóiratokban vagy az interneten.

Mit mondhatok egyebet még magamról? Csak közhelyeket (kinek, mit köszönhetek), fellengzős zagyvaságokat (az alkotói önkifejezésről, az önmegvalósításról) eddigi munkásságomról. De ezek kit érdekelnék?! Mire vagyok büszke pályám és életem során? A családomra! A feleségemre,

aki negyvenhárom éve mindig melletttem állt, türelmesen elviselt, támogató. A két felnőtt fiamra, akik művelt, széles látókörű, sikeres emberek lettek.

A hetven év sok? Egy harmincévesnek bizonyára! Hetvenéves korban már általában öregnek érzi magát az ember? Ez is elképzelhető!

A hetvenéves kornak is megvan a maga szépsége? Így igaz! Hetvenévesen is fáradhatatlanul dolgozom, teniszezem, olvasok, zenét hallgatok, utazom... De ami az eltelt hetven évet teljessé teszi, bearanyozza, igazán széppé varázsolja, az négy név: Leon, Márk, Laura és Lola – a négy unokám!

Ezeket az éveket ők teszik igazán csodálatossá számomra!

A megtisztelő felkérés igazolására röviden ismertetem szakmai életrajzomat, hogy akik olvassák ezt a cikket, tudják meg, miért is kértek fel ennek a hetven sornak a megírására.

Szüleim: Málnay Lajos és Török Katalin. Feleségem dr. Bögi Júlia orvos. Gyermekeim: Levente (1969), Barnabás (1970).

A budapesti Vörösmarty Gimnáziumban érettségiztem, majd 1962-ben a Magyar Televízióhoz kerültem külsős asszisztensnek. 1968-ban felvételt nyertem a Színház- és Filmművészeti Főiskolára Keleti Márton osztályába, 1973-ban kaptam film- és televíziórendezői diplomát. 1965-ben kerültem állományba a Magyar Televízió drámai osztályára, előbb asszisztens, 1972-től rendező, 1988-tól főrendezői beosztásban. 1993-tól a Rendezői Iroda vezetője, művészeti vezető voltam 2002-ig, nyugdíjba vonulásomig.

Több mint kilencven tévéjátékot, tévéfilmet, valamint számos irodalmi műsört, sorozatot készítettem.

Munkáim között szerepelnek magyar és külföldi klasszikusok feldolgozásai (Nagy Lajos: *A tanítvány*, Heltai Jenő: *A száztizenegyes*, Bródy Sándor: *Napforduló*, Gábor Andor: *Doktor Senki*, Lengyel Menyhért: *Tihamér*, Gábor Andor: *Palika*, Szomory Dezső: *II. József*, P. G. Wodehouse: *Forduljon Psmithhez!*, Erich Kastner: *Az eltűnt miniatűr*, A. Tolsztoj: *A cárné összeküvése*, Noel Coward: *Földi kacaj*), valamint kortárs írók műveinek televíziós feldolgozása (Thurzó Gábor: *Ítélet és igazság*, Szobotka Tibor: *A megbízható úriember*, V. Suksin: *Az élet szerelmese*, Gyurkovics Tibor: *Nagyvizit*, Szakonyi Károly: *Apróhirdetés* stb.).

Szívesen foglalkoztam mai, aktuális társadalmi kérdéseket feszege-

tő témákkal is, ezek közé tartozik a *Zsákutca*, *Állványokon*, *Krízis*, *Pénzt, de sokat!*, *Szurkolók*.

Huszonegy részes sorozatot készítettem 1993–94-ben a vidék életéről, ismert magyar írók (Szakonyi Károly, Bertha Bulcsu, Görgei Gábor, Békés Pál stb.) mai témájú forgatókönyveiből *Öregberény* címmel.

Koprodukciós filmet forgattam amerikai, német, osztrák filmcégekkel, nemzetközi sztárok szereplésével (*Aranyifjú*, *A nap lovagja*).

Pályafutásom során mintegy száz színházi közvetítés vezetője voltam.

Az utóbbi évtizedekben számos alkalommal rendeztem színházban prózai és zenés darabokat: *A Charley nénye* (Kecskeméti Katona József Színház, 1982), *Bolha a fülbe* (Pécsi Nemzeti Színház, 1989), *Szegény Dániel* (Győri Nemzeti Színház, 1993), *A pénz komédiája* (Debreceni Csokonai Színház, 1994) *Vidám finálé* (Nemzeti Színház, Várszínház, 1995), *Sybill* (Debreceni Csokonai Színház, 1997), *Paprikáscsirke* (Vidám Színpad, 1999), *Különterem* (Soproni Petőfi Színház, 2004), *Kaland* (2005), *Nagyvizit* (2006), *Zsuzsi kisasszony* (Szolnoki Szigligeti Színház, 2007), *Isten nem szerencsejátékos* (Szolnoki Szigligeti Színház, 2008).

Jelenleg is dolgozom, a Budapesti Kamaraszínházban Neil Simon komédiáját rendezem, majd a szolnoki Szigligeti Színházban Márai Sándor *Kaland* című színművét állítom színpadra.

Kitüntetések: Balázs Béla-díj (1988), az Új Múzsza Alapítvány rendezői Életműdíja (2000), Erdemes Művész (2005).

Ambrus Éva

keramikus, iparművész (Budapest, 1941. január 10.)

Nem vagyok a szavak embere; ezért inkább a munkásságomról írt méltatásokból idézek:

Csenkey Éva bevezetője a 2000-ben kiadott katalógusból:

„Ambrus Éva olyan művész, olyan keramikus, akinek munkássága immár három évtizedet ível át.

A művek maguk következetességéről, nyugodt folyamatosságáról, az alapvető jellegzetességek, értékes sajátosságok megtartásáról tanúskodnak. A külső körülményekben pedig ugyancsak különbözik az életpálya első fele a jelenlegi másodiktól. Bár a herendi Porcelángyár egykori ösztöndíjasaként jól ismerte a luxus-díszítőművészet szépségeit, lehetőségeit,

a főiskolai tanulmányok befejezése után mégis a nagyipar, a formatervezés vonzotta. 1967-től az ország legjelentősebb kerámiaiipari beruházása, az Alföldi Porcelángyár első tervezőinek egyike, majd művészeti vezetője volt.”

„A Hódmezővásárhelyen töltött években számos sikeres díjjal is elismert edényterv született. A nagyipart végül is elhagyta, mint sok más társa is. Kevesen, de vannak olyanok is, akik a folytonosság csodájára képesek voltak, akik bebizonyították, hogy a vérbeli »designer« nem vész el az átalakulások során sem. Ambrus Éva is közülük való.

Igaz, körülötte a világ az elmúlt tizenöt év során nagyot változott. Egyéni művészként is megőrizte az ipari tervezőkre jellemző mentalitást, formai ideálokat.

Azért tud mégis korszerű maradni, mert kitartása is őszinte személyiségéből fakad.”

„Az anyag és a forma elvont szépségét, a tárgy és környezete összetartozását, a szerkezet és a megmunkálás egyszerűségét testesítik meg művei.

Így nemcsak a formatervezés egykor megtanult, gyakorlott alapelveit, hanem lényegében az általa oly nagyon kedvelt természet példáját is követi, akárcsak a víz hullámain, a virágok kelyhét, a kavicsok gömbölyűségét idéző formáival.”

(Schrammel Imre kiállítás-megnyitó beszéde, 2009. április)

„Ambrus Éva a porcelán szakon tanult, 1967-ben védte meg diplomamunkáját, és az akkor induló Alföldi Porcelángyár tervezője lett. Gondolkodásában a művészi és a mérnöki véna optimális egyensúlyban van, és így az akkor felinduló használatiedény-tervezésben hamar élre tört.

Munkásságát több készlet; például az UNISET és BELLA hitelesíti, melyek a hazai edénykultúra mai napig meghatározói szériái.”

„Ambrus Éva 1984-ben kilépett az Alföldi Porcelángyárból és saját műhelyében folytatta munkáját. A kiállításon ennek a korszaknak alkotásai láthatóak.

A keramikusművész nagyszerűen alkalmazta technológiai tapasztalatát és tudását isipari léptékben is.

Szökőkutak tervezését és kivitelezését vállalta. Azt, hogy ezek milyen magas színvonalú, az építészeti környezetbe illeszkedő, kitűnő művek; láthatjuk a kiállított fényképeken.”

„Ambrus Éva nagyszerűen kikísérletezte az optimális anyagot, melyet a nyersgyártás és az égetés stádiumában a legjobban tud emberi erővel mozgatni, ugyanakkor nem lesz aprólékos a végeredmény.

Ami nekem a legfontosabb érték, hogy megtalálta a legkellemesebb arányt a lekerekített – nevezzük organikusnak – formák és a merevítő geometrikus elemek között. Ami ugyancsak erénye alkotásainak, az az elemek osztásának formai hangsúlyozása.

Ezek együttesen biztosítják művei esztétikai szépségét.”

ADATOK

Ambrus Éva keramikus iparművész;
1941. jan. 10. Budapest

1967-ben Schrammel Imre tanítványaként diplomáztam a Magyar Iparművészeti Főiskolán.

1967–1984-ig a hódmezővásárhelyi Alföldi Porcelángyárban formatervezőként, majd művészeti vezetőként dolgoztam.

1984-től saját műteremben dolgozom.

Egyéni kiállítások: 1971 Hódmezővásárhely, Medgyessy Terem

1973 Iparművészeti Múzeum, „Művész az iparban”

1976 Celldömölk, Kemenesalja Művelődési Központ

1977 Székkutas, Művelődési Ház

1994 Budapest, Duna Galéria

1995 Budapest, Árkád Galéria

2000 Csurgó, Városi Múzeum

2009 Budapest, Budai Klub Galéria

Szakmai elismerések: 1972 Varia edénypályázat I. díj – „Bella 267” edénykészlet

1978 Kulturális Minisztérium nívódíja – „UNISSET 212” vendéglátóipari edények

1984 Zágráb, Minikerámia Triennálé díja

2004 Ferenczy Noémi-díj

Köztéri munkák: 1971–2010 között
plasztikus falburkolatok; ivóutak; csobogók; díszutak – összesen 31 db

Például: Budapest, Erzsébet krt. 17. – falikút

Gyula – kávézó – plasztikus falburkolat

Csurgó – Művelődési Központ – csobogó

Badacsony – Központi Park – díszkút

Kaposvár – Fő tér – ivókút

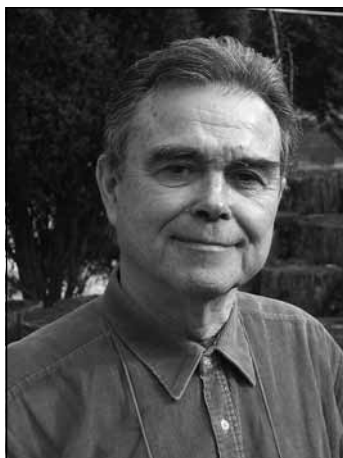
Lengyeltóti – szőlős ivókút

Ernyey Gyula

ipari formatervező, belsőépítész (Hódmezővásárhely, 1941. január 19.)

Még pályám elején építész barátomtól hallottam egy öreg erdész élettapasztalatát: az *egyedül álló fák elbitangolnak*, és csak *közösségben* nőnek *sudárrá*. Bár a természeti és társadalmi törvények összekeverése – tudjuk – nem mindig visz előre, mégis máig fülemben csengenek szavai. Lehet, hogy túlságosan is érzékeny

voltam a befogadásukra, de az együvé tartozás – legyen az iskola, város, ország vagy nemzet – igénye mindenkor megtartó erővel bírt számomra, még ha sosem is voltam nyájttermészetű.

Ahonnán indultam, a felemás kultúrájú: télen bányász-, nyáron inkább paraszti településen sohasem hallottak arról, amivé lettem, amivel foglalkozom immár fél évszázada: a gyártmánykultúráról. Nem is egyszerre találtam rá. Sok mindennel próbálkoztam előbb (irodalommal, képzőművészettel, leginkább filmes szerettem volna lenni), pedig nem könnyen kerültem be az egyetemre, kellett hozzá az orvos fiának bányatelepi rakodómunkási tapasztalata – hivatalosan és valóságosan is. Korán érettnek tartott környezetem (tinédzserként Shakespeare-t és Schillert olvastam az ötvenes évek elején, amikor a helyi könyvesbolt eladója pirulva írta fel az általam keresett szerző nevét így: „Seg Szpír”), de én tudom, hogy valójában későn értem be (ha ez egyáltalán megtörtént). A nyitottság és így a könnyű támad-

hatóság mindmáig ismervem maradt, pedig megtanulhattam (volna) már, hogy mennyivel védettebbek a zárt alakzatok, a kérdőjel nélküliek, a stabilan elszántak. A kíváncsiság és feltételek nélküli kalandozás, az utazás a sokszínű valóságban (kívül és belül egyaránt) viszont sok mindennel megajándékoz ma is.

Nézelődésemet látássá két ember segítette elő egyetemi éveim során. Már harmadikos voltam az építés szakon, amikor előbb Szrogh György, majd Pogány Frigyes professzor felnyitotta szememet a környezetalakítás szépségeire. Földközeli etikáját pedig Sánta Ferenc szavai formálták ki bennem hosszú időn át: az itthonit kell művelnünk elsősorban, főként ezért tartozunk felelősséggel.

Így lettem tárgy történésszé, ahogy ma mondják: design történésszé, ugyanis főként az ipari termékek – az illyési öreg kapák, ásók és fejszék – formálása történetének és természetének kutatásával foglalkozom lassan fél évszázada. Iparúzó őseim, mindkét oldali nagyszüleim – mondhatni egyetlen – örökségeként a rendszerességet vallottam mindig munkám alapjául: ezért kezdtem vizsgálni először az alapfogalmakat, majd – legtöbbször – a legrelevánsabb hazai eredményeket, könnyűszerrel megállapíthatóan nemzetközi mértékkel mérve is korán, a hetvenes évek elején. Sosem sikerült azonban sorjázó könyveimmel

kritikusaimat maradéktalanul kielégítenem, mindig elmaradtam valamivel pillanatnyi elvárásaik mögött. Sosem voltam elég divatos, trendi. Viszont harminc év után is újra kiadhatók egykori műveim, s ami még fontosabb: használják is őket számos egyetemen. Ez pedig ebben az erősen divatorientált szakmában és nézetváltogató világban nem kevés. Az utóbbi húsz évben elsősorban a magyar eredmények külföldi elterjesztésével, valamint Kelet-Közép-Európa méltatlanul rejtőző értékeinek felfedezésével és hazai megismertetésével foglalkozom, magam is rengeteget tanulva ez utóbbi munka során. Kiállítások és könyvek az útjelzői ennek a felfedezőútnak.

A kutatás és írás mellett az oktatás töltötte ki az elmúlt évtizedeket életemben, így lettem és – végigjárva az egyetemi grádusokat a tanársegédttől az intézetigazgatóig – maradtam végül tanár úr immár a tanítványaim gyerekeinek is. Ez jó. Mégsem biztos, hogy bölcs dolog a *Kopár sziget* megtisztítóan nehéz boldogságát ajánlani már a mai nemzedéknek.

Éltetőbb célválasztást és a feladattal arányos elszántságot mondanék inkább tanulságként egyéni és – hozzá szorosán kötődő – közösségi életünk

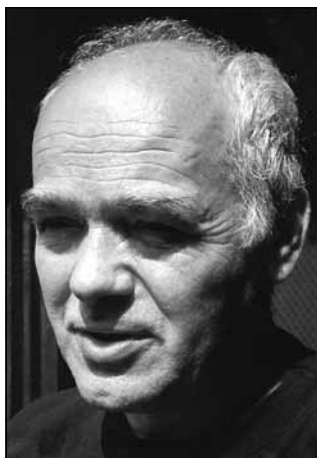
jobbá tételéhez. Ugyanakkor nem kevesebbet: élhetőbb ország, értékelvű társadalom építését látom alapfeladatnak. Ahonnan nem hiányoznak már a további tragikus sorsú hősök, sem a könnyű léptű szerencselovagok, sem az önjelölt próféták. Ahová bátor és alkotó emberek kellene, akiknél „a lelkiösmeretes munkálkodást és az okos alkalmazkodást a döntő viszonyokhoz szemlélhetjük”, ahogyan közel százötven éve az etnográfus és nyelvész Hunfalvy János is megfogalmazta már igényét erre az új országépítésre. Ahol mindenki alkotó ember, aki értéket hoz létre, és többé nem megszarolható balek a környezete számára, hanem a mag, amelyre a gyümölcs épül. Ahol a bátor nem a garázda, aki üt, hanem aki farkasok közt bárány mer maradni, s a csattogó üvöltés ívére sem cserél más bundát. Az a bátor, aki mélybúvárként alámerül, s a lét aknázott tengerfenekéről mosolygó gyöngyökkel tér meg a visszaváró közösségébe.

Erről álmodom nyitott szemmel, a „Napút” vége felé közelítve egyre nyugtalanabban.

Bunyev Gyula

Tóth Béla

szobrász (Budapest, 1941. január 23.)

Megismerésük óta, főiskolás koromtól folytonosan kísérnek, gyakran eszembe jutnak Babits Mihály sorai (*Psychoanalysis christiana*):

„Hallottunk ájtatos, régi faragókat,
kik mindent egyforma türelemmel róttak,
nem törődve, ki mit lát belőle s mit nem:
tudva, hogy mindent lát gazdájuk, az Isten.”

Azóta is próbálok így élni és munkálkodni. Becsülettel és művészi alázattal. Remélem, ez tisztán látható műveimben. Tanúsíthatják, akik ismernek: kollégáim és barátaim. Kiváló gyerekeimet is, akik ma már komoly felnőttek, igyekeztem ilyen elvek szerint irányítani.

A Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban, majd a Képzőművészeti Főiskolán Viski Balázs László, Somogyi József, Szabó Iván és Pátzay Pál tanítványa voltam. 1980-tól egy régi magyar kisvárosban, Csongrádon élek.

Csongrádot Szent István király a XI. sz. első harmadában megyeszékhellyé tette, azóta a megye névadó városa. Kiváló természeti adottságait tisztelő, őrző és fejlesztő épített környezetével kialakult szerves egysége teszi az Alföld egyik legszebb városává. Régi dicsősége sokat kopott, a megye városainak sorában Szeged, Vásárhely, Szentes és Makó mögé csúszott. Hajdan az Alpok alagútjait és az itáliai Po folyó gátjait építő csongrádi kubikosok tették ismertté külföldön. A fák és vizek, a szőlő és bor városának egykori hírnevét ma már csak kiemelkedő szellemi tevékenységek, a művészet, tudomány, oktatás, kultúra és a művelődés képviselői öregbítik és viszik tovább. Az általuk létrehozott értékek gazdagítják Csongrád városát. Sajnos a különböző pályázatokon nyert pénzek fölhasználásakor felbecsülhetetlen eszmei-esztétikai értékek vesznek oda, akár a helyi építészeti örökség tönkretétele árán is, sértve az 1977-es értékvédelmi törvényt. Évek óta kemény és eddig hiábavaló harcot folytatok az épített és természetes környezetbe való érzéketlen beavatkozások, környezetrombolások, hagyománytörések, esztétikai bűntények ellen.

Köztéri szobraim sokfelé állnak az országban, de a szobrászat minden területén dolgozom. Szívós munkával igyekeztem a tőlem telhető legmagasabb mesterségbeli tudásra szert tenni, amit emlékművek, lovas szobrok, mellszobrok, domborművek, díszkút, síremlék, emlékkövek, portrék, kisplasztikák, vert és öntött érmek, díjak sora mutat. Terveztem kertet és térburkolatot, szobraimnak környezetet, faragott domborműveimnek befoglaló formát adó kőoszlop térplasztikát. Belső térbe készítettem mozaikszerűen összeépített elemekből egészében domborműként ható, boltívekkel és fülkékkel tagolt, térelválasztóként és tartószerkezetként is funkcionáló dekoratív mészköfalat. Éppen ezért nem szeretem, ha „csak lószobrász”-ként emlegetnek, de néha jó néven ve-

szem, mert álmaimban újra és újra lovagolok ma is, mint hajdan gyermekkoromtól kezdve harminc éven át naponta. Versenyzőként nemzetközi sikereket értem el. Családunkban szinte hozzátartozók voltak a lovak. Édesapám világhíres lovasember volt, aki az öttusa- és lovasválogatott edzőjeként sok öttusázó olimpiai és világbajnokot nevelt. Ónála jobb lovast azóta sem láttam. Fiam, Tóth Dávid a fiatal szobrásznemzedék egyik legkiválóbb képviselője, a családi lovas tradíciók folytatója. Saját lován lovagol és lovas szobrok alkotója. Fontos motívumom a ló, születésemtől kezdve lovak vettek körül. Élők, vagy ma már inkább szobrok. Jelen vannak műtermemben, műveimben, de nemcsak realista ábrázolásként jelennek meg, hanem kimeríthetetlen jelképként is szerepelnek (*Bukás, Önfeladt szabadság, Színészet, Nyugtalanság, Inspiráció, Pegasus*). Összekötnek múlttal és jellel, természettel és történelemmel.

A szobor elhelyezését, a szobor és talapzat együttesét döntő jelentőségűnek tartom. A talapzat többnyire elválasztja és összeköti a gondolati-képi és valós-anyagi világot. Gyulai *Végyvári vitézem* talapzata igyekszik alkalmazkodni környezetéhez, ezért a várárokban talált, a várfalokról leomlott régi téglákból épült. A talapzat sokszor a mű egyenértékű szerves része. A *Kubikos emlék-műve* mészki talapzatának réteges felülete a Tisza meredek túlszárnyának látványára emlékeztet, de egyben a kubikosok földbabáját is megjeleníti (ezzel mérték a földmérőmérnökök a kitermelt föld mennyiségét), és a bronztalicska támasztékául is szolgál. Kőrösi Csoma-szobrom talapzata „fennsíkot” idéző felső lapjával nemcsak a mozgás időtlen állandósultságában célja felé tántoríthatatlanul haladó bronzfigura lépésének ad teret, hanem oldalai rusztikusan természetes és faragottan mesterséges változó felületeivel meredek hegyoldalakra és a rájuk épült sziklakolostorokra is utal. (Sajnos szobor és környezete szerves együttesét a szerzői jogi törvényt megsértve elrontották.) Feszty-szobrom az agyagból mintázott portré munka közbeni állapotát ábrázolja. (A festő fest, a szobrász mintáz.) Minden bronzban jelenik meg: az alkotó szobrász a készülő művében, a festő kezében ecsettel, karján palettával. Talapzatként pedig a műtermi fa mintázóállvány szerszámokkal, szintén bronzba öntve, de itt az ábrázolás tárgyaként is a kompozíció szerves része. Portréművek esetén jelentős személyiségek ismert és erőteljes karaktere sokszor elnyomja az alkotó egyéniségét. Itt sikerült ilyen szempontból is egységet teremteni, az ábrázolt személyiség mellett, alkotóként észrevehetőbb vagyok.

A mellszobor lehetőségeit is próbáltam feszegetni. Szívesen mintáztam félalakos méretű, két karral, csípő-deréktájjig megnövelt figurákat, ha ezzel pontosabban jellemezhettem az ábrázolt személyt vagy egyértelművé tehettem annak karakterét. (Öveges professzor gesztikulál, Feszty Árpád ecsetet és palettát, II. András király meg Aranybulla-okiratot és országalmát tart a kezében.)

Időnként színes szobrokat készítek. Terrakottákat szeretek kifesteni, de a bronzpatina és a felületek színesebbé tételének lehetőségei is izgatók. Sokat tanultam festő barátaimtól. Legnagyobb hatással Gruber Béla volt rám, aki szerintem a XX. század második felének csúcsa a magyar festészetben.

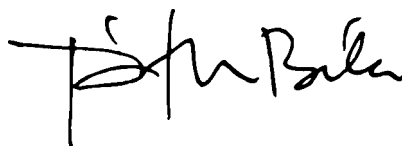
Kiskorom óta mindig rajzoltam. Rengeteget, főleg lovakat. Nem voltak ezek tüneményes gyerekrajok. A ló ló legyen, ne kutya, és „hasonlítson”, az se lenne baj, ha nyerítene! Azt hiszem, ábrázolni akartam az engem ért vizuális élményeket. Aztán gyakran rajzoltam portrékat osztálytársaimról és tanárimról. Már

az általános iskolában kiderült, hogy rajzaim plasztikus szobrászrajzok, és már szobrásznak felvételiztem. A főiskolai tanulmányok végére (1967) összeálltak szobrászi elképzeléseim, melyeket pályázatok megnyerése után nyomban közterén valósíthattam meg. A szobrászat nagymértékben mesterség. Egy képet vagy egy verset jó lendülettel, jó formában meg lehet csinálni percek-órák alatt. Egy monumentális szobor elkészítéséhez hetek, hónapok, akár évek kellene. Ehhez állandó szellemi-fizikai készenlét szükséges. Itt már szinte művészet folyamatosan, állandóan inspirált állapotban létezni és maradni, mert egy rossz nap, de csak egy rossz pillanat vagy egy indiszponált mozdulat mindent tönkretelhet vagy visszavethet. Hosszú ideig csúcsformában kell tartania magát a szobrásznak, ami kemény sport- és pszichikai teljesítmény is.

Gyermekeim, tanítványaim eredményei is erősítenek. Sára lányom angol irodalomtudományból szerzett PhD doktori fokozatot, a Károli Egyetem tanára, spanyoltudása is olyan, hogy Buenos Airesben spanyolnak nézték. Előtte a Harmat Könyvkiadó alapító főszerkesztője volt, folyóiratokban ma is publikál. Lilla gyógypedagógus, Londonban szerzett tapasztalatai alapján a Magyar Bárka Alapítvány egyik alapítója és pedagógusa volt Dunaharasztin, aztán tanított a Vakok Iskolájában. Közben pszichológusdiplomát szerzett Szegeden, most Budaörsön és Telkiben pszichológus, de már a művészetterapeuta szakot is elvégezte Pécsen. A Műegyetem tolmács és szakfordító szakát az ISIT Párizsi Egyetemen folytatta, majd ebből is diplomázott. Felsőfokú francia és angol nyelvtudásával párizsi és belgumi kiállításaim tolmácsa és levelezője volt. Dávid fiam korosztálya egyik legjobb szobrásza, a Lengyel Köztársaság Lovagkeresztjével tüntették ki győri *Lengyel-magyar emlékművéért*. Fialat korától sokat segített nekem, a 2005-ös OMÉK-díjainak pályázatát már közösen nyertük meg és készítettük el, mint ahogy pályázaton nyertük a IV. Béla lovas szobrot, melyet 2010 májusában avattak Szegeden, a Széchenyi téren. Pár hónap alatt szinte lehetetlen feladat volt. De közel a hetvenhez mikor adódik életemben még egy ilyen lehetőség? És olyan szép dolog, ha az ember a fiával együtt hozhat létre egy ilyen monumentumot. Megpályáztuk. Megnyertük. És megcsináltuk. Tanítványaim nagy része a művészet területére került, sokan egészen kiváló művészek. Szobrász szakos tanítványaim mellett szobrászá lettek olyan keramikus, üveges és ötvös szakos tanítványaim, akiket hagytam az általam könnyebbnek vélt iparművészeti pályára menni, bár erős szobrásztehetséget láttam bennük, mégsem akartam őket erre a nehéz, sanyarú szobrászkenyérre irányítani. Nemrég hívott Lukácsi Laci, aki a kanazawai üvegkiállításon 39 ország 470 résztvevője közül az Aranydíjat nyerte el üvegszobrával.

1995-ben Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztet kaptam. De számomra nem az állami díjak a legjelentősebbek, szerintem sokat devalválódtak. Inkább az általam elismert és nagyra becsült kollégák véleménye érdekel. Nagyon büszke vagyok, hogy a T-Art Alapítvány köréhez tartozónak mondhatom magam. Az itteni művészek a magyar képzőművészet legjobbjai közé tartoznak, Tenk László festészetének elfogult csodálója vagyok. Nagy örömmel töltött el, hogy 1996-ban Svájcban, Neuchatelben a FIBRU-nak, Európa egyik legrégebb és legjelentősebb éremverdejének felkérésére készített – *Önfelelt Szabadság c.* – érememet a Belga Éremművészek Szövetsége kiállította a FIDEM (Nemzetközi Éremszövetség) érembiennálóján, a belga teremben, Belgium szí-

neiben (mert a kivitelező-producer a belga FIBRU). „Béla Tóth, Belgium, Csongrád, Öregvár u.” címen szerepeltem a katalógusban és a belga éremkönyvben. Azóta belga érmész is vagyok és Csongrád is Brüsszel, Liège, Antwerpen „magasságába” emelkedett. Jólesően észrevettem, hogy 1998-ban a francia Képzőművészek Szövetségének meghívására egyedülként a volt keleti blokk országaiból állíthattam ki a világ egyik legrangosabb kiállításán, a Párizsi Szalonon. Ezt aztán több meghívás és részvétel követte. Párizsi bemutatkozásom sikere és eredménye, hogy még ugyanebben az évben meghívtak Chambéry-La Ravoire-ba az I. Aktuális Művészeti Fesztiválra (I-er FESTIVAL D'ART ACTUEL), az Európai Művészeti Társasága (Exposition European Art Group) kiállítására, ahol Prix Sculpture szobrászati díjat nyertem.

Bernáth Árpád

irodalomtörténész (Jánoshalma, 1941. február 15.)

Életem egy nyitott könyv. Beírtak engem mindenféle könyvbe, *Ki kicsodába*, megnyitható adatbázisba. Születtem: lásd fenn, anyja neve: Bauer Katalin. Más lapokról az is kiderülhet, hogy édesapám születésnapján születtem, harmadik, legkisebbnek maradt fiúként. A kiválasztott? Mire? Családi anekdota: nővérem varrta törzsfőnöki öltözetben, Fehér Szarvasként kérdezem a családi gyümölcsöskert fáján ifjabb bátyámat: „Te mi

szeretnél lenni: közlegény vagy hadvezér?” A tömör válasz: „Egyik sem.”

Felszabadulás. A megszállók kiűzve? A szülői ház 1944 végén hónapokig egy szovjet parancsnokság székhelye. Édes bort iszom, oroszul tanulok. Miközben apámat 48 évesen behívták. Parancsra száz leventét visz Nyugatra, köztük idősebb bátyámmal. Elszakad a Wehrmachtól, Tolbuhinig jut a kérésével: segítsen, hogy a tizenévesek biztonsággal hazatérhessenek. Több mint felük nem tért haza a Szovjetunióból, apám is csak három és fél év után. A szovjet tisztok a szülői házból elvonulnak, mások akarnak a helyükre jönni: elvitetik édesanyánkat mint „németet”. Most is látom: szánon vitték, de nem köthették utána a szánkónkat. Magunkra maradvá apácák látnak el bennünket, távoli rokonok és közeli ismerősök, akiknek keze, talán mert nem volt üres, elér a